
**Absencja wyborcza w wyborach samorządowych 2002 roku
na terenie województwa kujawsko-pomorskiego**

**Voter abstention in the local government elections in 2002
in Kuyavian-Pomeranian Voivodeship**

Zarys treści: Celem artykułu jest ukazanie wielkości, rozmieszczenia przestrzennego oraz przyczyn absencji wyborczej odnotowanej podczas wyborów samorządowych 2002 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego.

Jego treść rozpoczyna się od przybliżenia zarysu historycznego wyborów samorządowych w Polsce oraz przebiegu działań związanych z przygotowaniem i przeprowadzeniem tego typu wyborów w 2002 roku. Następnie prezentuje wielkość i rozmieszczenie przestrzenne uprawnionych do głosowania w tych wyborach mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego oraz ich absencji wyborczej oddzielnie dla wybieranego podczas nich organu władzy samorządowej, jednocześnie porównując je z ogólnymi danymi zarejestrowanymi w Polsce i innych województwach. Na końcu wskazuje na przyczyny, które miały wpływ na wysokość absencji wyborczej w wyborach samorządowych 2002 roku zarówno na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, jak i Polski.

Słowa kluczowe: absencja wyborcza, wybory samorządowe 2002 roku, województwo kujawsko-pomorskie.

Abstract: The aim of this article is to present the scale, territorial distribution and the reasons for voter abstention recorded in the 2002 local government elections in Kuyavian-Pomeranian Voivodeship.

It begins with an introduction of the historical outline of local government elections in Poland and the course of activities connected with the preparing and staging of such kind of election in 2002. Next it presents the number and distribution of Kuyavian-Pomeranian Voivodeship's citizens eligible to vote in the elections and their abstention individually for each local governing body elected, at the same time comparing these figures with general data recorded in Poland and other voivodeships. Finally, it indicates the factors that influenced the rate of voter abstention in 2002 local government elections in Kuyavian-Pomeranian Voivodeship as well as Poland.

Key words: voter abstention, 2002 local government elections, Kuyavian-Pomeranian Voivodeship.

Wprowadzenie

Wybory samorządowe, które przeprowadzono w Polsce w 2002 roku odbyły się po zmianie systemu politycznego już po raz czwarty, jednak tak naprawdę tyle razy wybierano wyłącznie rady gmin. Pozostałe organy, takie jak rady powiatów i sejmiki województwa wybierano wówczas po raz drugi, zaś po raz pierwszy w bezpośredni sposób wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.¹ Podobnie jak w państwie kształtowała się sytuacja w województwie kujawsko-pomorskim, w którym wszystkie organy stanowiące wybierano dopiero po raz drugi, zaś wykonawcze po raz pierwszy. Różnicowanie to wynikało z wprowadzenia reform ustrojowych w zakresie samorządu terytorialnego. Głównie z uchwalonego w 1998 roku (wchodzącego w życie z dniem 1 stycznia 1999 r.) nowego trójstopniowego podziału administracyjnego naszego państwa, dzielącego terytorium na 2479 gminy, 379 powiaty i 16 województw (w tym kujawsko-pomorskie)² oraz w 2002 roku z szeregu zmian dotyczących: sposobu wybierania organów wykonawczych jednostek samorządu terytorialnego, systemu obliczania głosów, podziału mandatów oraz zmniejszenia liczby radnych w organach uchwałodawczych.³

Przygotowanie tych wyborów w 2002 roku napotkało na liczne trudności natury formalno-prawnej. Zapowiadało je wielu polityków w 2001 roku, którzy sygnalizowali chęć podjęcia w parlamencie licznych prac nad zmianami w ustawach dotyczących samorządu terytorialnego. I jak zapowiadano, tak też się stało. Pierwsza połowa 2002 roku minęła w burzliwej atmosferze i w bardzo intensywnej pracy parlamentarzystów oraz Państwowej Komisji Wyborczej, która szła dwutorowo z jednej strony przygotowywała wybory do organów stanowiących samorządu terytorialnego z drugiej współpracowała z parlamentarzystami w pracach doradzając im i śledząc ich ustalenia.

Dokładny termin wyborów samorządowych na początku 2002 roku nie był jeszcze znany. Określone były jedynie ramy czasowe, w których zgodnie z obowiązującym prawem powinny zostać przeprowadzone. Ten harmonogram był istotny także dla

---

¹ Ustawa z dnia 16 lipca 1998 r. ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz. U. z 1998 r. Nr 95, poz. 602 oraz Dz. U. z 2002r. Nr 127, poz. 1089) i Ustawa z dnia 20 czerwca 2002r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta (Dz. U. z 2002 r. Nr 113, poz. 984) oraz J. Paradowska, M. Janicki, M. Urbanek, Mała nomenklatura, „Polityka”, nr 43/2002.

² Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz.1592), Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590) i Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591) oraz J. Wendt, Geografia władzy w Polsce, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, 2001, s. 70.

³ Ustawa z dnia 16 lipca 1998 r. ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz. U. z 1998 r. Nr 95, poz. 602 oraz Dz. U. z 2002r. Nr 127, poz. 1089) i Ustawa z dnia 20 czerwca 2002r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta (Dz. U. z 2002 r. Nr 113, poz. 984) oraz J. Paradowska, Wiosna tak, ale nie ta, „Polityka”, nr 07/2002.

pracujących parlamentarzystów, którzy swoje zmiany chcieli wdrożyć podczas ówczesnych wyborów. Wyznaczenie konkretnej daty wyborów nastąpiło w drodze rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów na dzień 27 października 2002 r.⁴ Wydanie tego aktu, co miało miejsce 21 sierpnia 2002 roku, umożliwiło podjęcie wszelkich czynności mających na celu właściwe zorganizowanie i przeprowadzenie wyborów.

Zanim do tego doszło PKW już w czerwcu musiała podjąć działania dotyczące swojej struktury organizacyjnej. Musiała poszerzyć kompetencje komisarzy wyborczych o bezpośredni wybór wójtów, burmistrzów i prezydentów miast i poinformowanie ich o wykonaniu konkretnych czynności w związku z tym w terenie. Działania rozpoczęto od przekazania wytycznych komisarzom wyborczym, będących przedstawicielami Państwowej Komisji Wyborczej w terenie. W województwie kujawsko-pomorskim powołano ich trzech: po jednym w Bydgoszczy, Toruniu i Włocławku.⁵

Następnie na okres wyborów dokonano podziału obszaru województwa na okręgi wyborcze. Ich ilość i zasięg różnicował rodzaj wybieranego wówczas organu władzy samorządowej. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego utworzono ich w sumie 1352, z czego w celu wyboru rad gmin – 1122 okręgi, rad powiatów – 80, sejmiku województwa – 6, a wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast razem 144 (w 92 wybierano wójta, w 47 – burmistrza, a w 5 – prezydenta miasta).⁶

Kolejnym krokiem było powołanie w każdym okręgu komisji obwodowych, które w dniu wyborów otwarte były od godziny 6 do 20. W informacjach przekazywanych wówczas na bieżąco przez media, jak i w protokołach powyborczych nie sygnalizowano o poważniejszych utrudnieniach w trakcie ich pracy. Sporadyczne problemy, które miały miejsce w skali całego kraju, w tym też w województwie kujawsko-pomorskim dotyczyły: po pierwsze, osób, które mieszkając poza obwodem głosowania chciały dokonać wyboru, lecz nie wystąpiły do swoich urzędów gminnych o zaświadczenie o prawie do głosowania. Po drugie, niektórych wyborców, którzy pomimo wcześniejszych apeli, zapomnieli zabrać na głosowanie dowodu potwierdzającego ich tożsamość.⁷

⁴ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 sierpnia 2002 r. w sprawie zarządzenia wyborów do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, Rady m.st. Warszawy i rad dzielnic w m.st. Warszawie oraz wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (Dz. U. 2002 r. Nr 134, poz. 1125).

⁵ Wykaz komisarzy wyborczych, w: Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 sierpnia 2002 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia właściwości terytorialnej komisarzy wyborczych, właściwości rzeczowej w zakresie wykonywania czynności o charakterze ogólnowojevodzkim oraz trybu pracy komisarzy wyborczych, <http://www.pkw.gov.pl/organy/wyborcze/komisarze/wyborczy/>.

⁶ Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 17 czerwca 2002 r. w sprawie wytycznych i wyjaśnień dotyczących podziału gmin, powiatów i województw na okręgi wyborcze, http://www.pkw.gov.pl/wyniki/wyborow_i_referendow/wybory_samorzadowe_i_referenda_lokalne/akty_prawne/uchwaly_pkw/.

⁷ J. Paradowska, Litości dla wyborcy, „Gazeta Pomorska” z dnia 11 października 2002 r.

Ponadto po raz pierwszy, w celu ułatwienia pracy i szybszego poznania wyników wyborów (zakładano, że poznamy je w ciągu godziny po zamknięciu lokali wyborczych) Państwowa Komisja Wyborcza wprowadziła system komputerowy.⁸ Pośpiech okazał się złym doradcą, bo system ten był wadliwy. Niestety o błędach w jego działaniu przekonano się dopiero w dniu wyborów, kiedy przestał działać. W całym kraju, w tym także w województwie kujawsko-pomorskim wywołało to zamieszanie i wydłużenie pracy komisji, które zmuszone były w tradycyjny sposób zliczyć i przekazać głosy.⁹ W konsekwencji tego oficjalne wyniki poznaliśmy dopiero dwa dni po wyborach.

Uprawnieni do głosowania w wyborach samorządowych 2002 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

Podstawowym i niezbędnym elementem do przeprowadzenia wyborów każdego typu w Polsce, co oznacza, że także samorządowych, są osoby, które zgodnie z obowiązującymi przepisami posiadają pełne prawo do wybierania w drodze wyborów swojego przedstawiciela do określonego organu władzy w naszym kraju. Stanowią je jednostki, które spełniają następujące przesłanki: są obywatelami Polski, najpóźniej w dniu głosowania kończą 18 lat i nie są prawomocnym orzeczeniem sądowym ubezwłasnowolnione lub pozbawione praw publicznych albo wyborczych.¹⁰ Na podstawie tego Państwowa Komisja Wyborcza sporządza rejestr wyborców, który do dnia głosowania jest na bieżąco aktualizowany. Wnika to z faktu, że rejestr ten jest podstawą do przygotowania list wyborców uprawnionych do wyboru przedstawicieli do danego organu władzy w każdym okręgu, odpowiedniej ilości kart do głosowania oraz obliczenia frekwencji wyborczej i wielkości poparcia dla danego komitetu wyborczego, a co za tym idzie uzyskania lub nie uzyskania przez niego wygranej.

Zestawiając ze sobą liczbę uprawnionych do głosowania w wyborach samorządowych 2002 roku w województwie kujawsko-pomorskim (tab. 1) można zauważyć, że różnicuje ją typ wybieranego organu władzy samorządowej. Ta prawidłowość była

---

⁸ Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 2 września 2002 r. w sprawie określenia warunków i sposobu wykorzystania techniki elektronicznej w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw, Rady m. st. Warszawy i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, zarządzonych na dzień 27 października 2002 r., http://www.pkw.gov.pl/wyniki_wyborow_i_referendow/wybory_samorzadowe_i_referenda_lokalne/akty_prawne/uchwaly_PKW/.

⁹ Wykaz jednostek podziału terytorialnego w 2001 r., [w:] Rocznik statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego 2002 r., pod red. M. Czubkowskiej-Górnej, Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Bydgoszcz, 2002, s. 57-59.

¹⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2.04.1997 roku (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483), s.12.

identyczna dla całego kraju i wynikała z ustaw określających procedury przeprowadzania tego typu wyborów w Polsce.

Tab. 1. Liczba uprawnionych w wyborach samorządowych 2002 r. na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

Wybory	Wójtów, burmistrzów i prezydentów miast		Sejmiku województwa	Rad powiatów	Rad gmin	Ogółem
	I tura	II tura				
Liczba uprawnionych	1 595 395	1 110 848	1 595 395	964 553	1 595 943	1 595 395

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW¹¹

Do głosowania w I turze wyborów prezydentów miast, burmistrzów i wójtów na terenie województwa kujawsko-pomorskiego uprawnionych było 1595395 osób. W II turze liczba uprawnionych była mniejsza, wynosiła 1110848 osób (tab. 1). Stało się tak, z powodu wyboru włodarzy niektórych gmin w I głosowaniu.

Najwięcej z nich, bo aż 692764 osób, uprawnionych było do wyboru prezydenta. Byli to wyłącznie mieszkańcy pięciu dużych miast regionu, czyli Bydgoszczy, Grudziądza, Inowrocławia, Torunia i Włocławka. Przeważająca liczba uprawnionych zamieszkiwała w Bydgoszczy – 295108 osób. W pozostałych miastach liczba ta była mniejsza i wynosiła: w Toruniu – 160606 osób, we Włocławku – 96121osób, w Grudziądzu 79007osób, a w Inowrocławiu – 61922 osób.¹² Ta najniższa liczba, która wystąpiła w Inowrocławiu, spowodowana była przekroczeniem wymaganego do wyboru prezydenta miasta progu liczby mieszkańców, co pozwoliło im wybrać, po raz pierwszy w 2002 roku zamiast burmistrza, prezydenta miasta.

Mniej z nich, bo 488959 osób, posiadało prawo wybierania burmistrza. Wśród 47 gmin miejskich, w których miał sprawować władzę, najwięcej uprawnionych było w Świeciu – 25943 osób, a najmniej w Nieszawie, bo zaledwie 1664 osoby.¹³ Dysproporcje w tych wielkościach są duże. Wynikają z obowiązujących progów w liczbie mieszkańców wyznaczających prawo do wyboru określonego rodzaju włodarza. W Świeciu liczba

¹¹ Zestawienie zbiorczych wyników głosowania w wyborach samorządowych w dniu 27 października 2002 r. Załącznik PKW nr 1 – 4, PKW, Warszawa, 2002 i Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych z 2002 rok w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/gw1/w04/index.html>.

¹² Zestawienie wyników głosowania w bezpośrednich wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast obejmujących I i II turę. Załącznik PKW nr 1- 2, PKW, Warszawa, 2002 i Strona internetowa PKW – wyniki wyborów na wójta burmistrza i prezydenta miasta w województwie kujawsko-pomorskim I tura, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/wojt/t1/gw1/w04/index.html> oraz Strona internetowa PKW - wyniki wyborów samorządowych z 2002 roku na wójta burmistrza i prezydenta miasta w województwie kujawsko-pomorskim II tura, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/wojt/t2/gw1/w04/index.html>.

¹³ Tamże.

mieszkańców była duża, niestety niewystarczająca, żeby w tamtych wyborach wybierać prezydenta miasta. W Nieszawie natomiast sytuacja była odwrotna. Liczba mieszkańców i zmiana typu gminy dała prawo wybierania zamiast wójta, burmistrza.

Najmniej z nich, 413672 osób, wybierało wójta. Prawo do tego mieli mieszkańcy, aż 92 gmin województwa, wśród których najwięcej osób z prawem do głosowania było w gminie Lubicz – 10340 osób, zaś najmniej w gminie Bobrowniki – 2220 osób.¹⁴

W przypadku wyboru sejmiku województwa, rad powiatów i rad gmin na terenie województwa kujawsko-pomorskiego liczba uprawnionych wynosiła w sumie 1385297 osób. Najwięcej z nich posiadało prawo do głosowania w wyborach rad gmin – 1595943 osoby. Niewiele mniej mogło wybierać radnych do sejmiku województwa – 1595395 osób, a najmniej uzyskało prawo do wyboru rad powiatów – 964553 osoby (tab. 1). Ta ostatnia liczba zwracała na siebie uwagę, ale była zgodna z prawem. Wynikała z wprowadzonych przez ustawodawcę regulacji dotyczących podziału administracyjnego kraju i funkcjonowania poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego. Utworzono na ich podstawie dwa rodzaje powiatów tj. grodzki i ziemski. Jednocześnie określono, że w przypadku tych pierwszych (powiatów grodzkich) rad powiatów się nie wybiera, gdyż ich zadania, ze względu, że obejmują obszar miasta realizuje równocześnie rada miasta. Na terenie naszego województwa zaistniały 4 powiaty grodzkie, obejmujące miasta: Bydgoszcz, Grudziądz, Toruń i Włocławek.¹⁵ Kierując się założeniami ordynacji, liczbę uprawnionych do wyboru rad powiatów pomniejszono o ich mieszkańców.

Wyraźniejsze różnice w liczbie uprawnionych do wybierania poszczególnych organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego widoczne były, gdy dokładniej przyjrano się okręgom wyborczym.

W przypadku wyboru sejmiku województwa utworzono 6 okręgów. Najwięcej uprawnionych było w okręgu pierwszym – 295108 osób, który był pod względem wielkości najmniejszy, bo obejmował tylko obszar miasta Bydgoszczy. Zbliżoną do niego liczbę miał okręg szósty – 290865 osób, w skład, którego wchodziły powiaty: rypiński, lipnowski, aleksandrowski, włocławski ziemski i grodzki. Wyraźnie mniej było ich

---

¹⁴ Zestawienie wyników głosowania w bezpośrednich wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast obejmujących I i II turę. Załącznik PKW nr 1- 2, PKW, Warszawa, 2002 i Strona internetowa PKW – wyniki wyborów na wójta burmistrza i prezydenta miasta w województwie kujawsko-pomorskim I tura, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/wojt/t1/gw1/w04/index.html> oraz Strona internetowa PKW - wyniki wyborów samorządowych z 2002 roku na wójta burmistrza i prezydenta miasta w województwie kujawsko-pomorskim II tura, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/wojt/t2/gw1/w04/index.html>.

¹⁵ Wykaz jednostek podziału terytorialnego w 2001 r., [w:] Rocznik statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego 2002 r., pod red. M. Czubkowskiej-Górnej, Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Bydgoszcz, 2002, s. 57-59.

w okręgu drugim – 269399 osób, obejmującym powiat świecki, tucholski, sępoleński, nakielski i bydgoski ziemski oraz okręgu czwartym – 261212, w skład, którego wliczono powiaty chełmiński toruński ziemski i grodzki. Jeszcze mniej było ich w okręgu piątym, 253675 osób, który objął obszar powiatów inowrocławskiego, żnińskiego, mogileńskiego, radziejowskiego. Najmniejszą ich liczbę posiadał okręg trzeci, zaledwie 225135 osób, którzy zamieszkiwali w powiatach grudziądzkim ziemskim i grodzkim, wąbrzeskim, brodnickim, golubsko-dobrzyńskim.¹⁶

Wyboru rad powiatu dokonywano w 19 powiatach, w których w sumie utworzono 80 okręgów wyborczych. Najwięcej uprawnionych do wyboru swojej rady miał powiat inowrocławski – 129639 osób, który z tego powodu podzielono na 7 okręgów wyborczych. Najmniej uprawnionych dokonywało wyboru swojej rady w powiecie wąbrzeskim – 26916 osób, w którym utworzono zaledwie 3 okręgi wyborcze.¹⁷

Natomiast w przypadku wyboru 144 rad gmin, utworzono w sumie na terenie województwa 1102 okręgi wyborcze. Najwięcej głosujących na ten rodzaj organu zamieszkiwało w gminie Bydgoszcz – 295108 osób, najmniej w gminie Nieszawa – 1664 osób.¹⁸ Wynika z tego, że liczbę uprawnionych różnicowało też ich miejsce zamieszkania. Faktycznie było ich więcej w gminach miejskich, które odznaczają się większą gęstością zaludnienia, a mniej w gminach wiejskich, w których ta gęstość kształtuje się odwrotnie.

Zachowania uprawnionych do głosowania w wyborach samorządowych 2002 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

Podczas wyborów, które przeprowadzane są w Polsce, z uwzględnieniem wyborów samorządowych w 2002 roku, wśród uprawnionych do głosowania można zaobserwować szereg zachowań. Podstawowym z nich jest ich udział (frekwencja wyborcza) lub brak udziału (absencja wyborcza) w głosowaniu, co jest jednocześnie głównym kryterium podziału uprawnionych pod tym względem na dwie grupy. W pierwszej z nich, która

---

¹⁶ Zestawienie zbiorczych wyników głosowania w wyborach samorządowych w dniu 27 października 2002 r. Załącznik PKW nr 1 – 4, PKW, Warszawa 2002 i Strona internetowa PKW – wyniki z wyborów samorządowych z 2002 roku do sejmiku województwa w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/sejmik/gw1/w04/index.html>.

¹⁷ Zestawienie zbiorczych wyników głosowania w wyborach samorządowych w dniu 27 października 2002 r. Załącznik PKW nr 1 – 4, PKW, Warszawa, 2002 i Strona internetowa PKW – wyniki z wyborów samorządowych z 2002 roku do rad powiatów w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/prada/gw1/w04/index.html>.

¹⁸ Zestawienie zbiorczych wyników głosowania w wyborach samorządowych w dniu 27 października 2002 r. Załącznik PKW nr 1 – 4, PKW, Warszawa, 2002 i Strona internetowa PKW – wyniki z wyborów samorządowych z 2002 roku do rad gmin w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/grada/gw1/w04/index.html>.

w dniu wyborów idzie zagłosować, odnotowuje się zachowania dodatkowe, których nie można zaobserwować w drugiej grupie.

Głosujący w wyborach samorządowych 2002 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, podobnie zresztą jak w całym kraju, ujawnili dwa zjawiska. Pierwsze polegało na wystąpieniu różnicy między wydаныmi kartami do głosowania a oddanymi głosami (tab. 2). Najwięcej głosów zostało nieoddanych w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, w których równocześnie odnotowano największy procent głosów ważnych sięgający 97,64%.

Przyczyny tego zjawiska tkwiły w samych wyborcach, którzy poszli na wybory i pobrali karty do głosowania, ale nie oddali swoich głosów. Trudno stwierdzić, czy w wypadku każdego typu wybieranego organu były to te same osoby, czy też inne. Poza tym trudno sprawdzić, czy określona osoba wcale nie oddała głosu, czy uczyniła to w przypadku jednego, czy większej liczby głosowań.

Tab. 2. Zestawienie danych wyborów samorządowych 2002 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

Wybory	Liczba uprawnionych	Liczba wydanych kart	Liczba oddanych głosów	Liczba głosów ważnych	Procent głosów ważnych	Procent głosów nieważnych	Liczba brakujących kart
Wójtów, burmistrzów i prezydentów miast	1 595 395 I tura	640 908	640 029	625 150	97,68%	2,32%	879
	1 110 848 II tura	366 900	366 784	363 036	98,98%	1,02%	116
Sejmiku województwa	1 595 395	640 810	639 985	532 442	83,20%	16,80%	825
Rad powiatów	964 553	453 975	453 489	406 570	89,65%	10,35%	490
Rad gmin	1 595 943	640 308	639 584	610 785	95,50%	4,5%	724

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW¹⁹

Drugie zjawisko polegało natomiast na odnotowaniu różnicy między głosami ważnymi i nieważnymi (tab. 2). Te ostatnie przeważały w wyborach do sejmiku województwa. Na 640810 biorących w nich udział, głosy nieważne oddało aż 16,8% ogółu głosujących, a wśród nich najwięcej, bo 20,87% odnotowano w okręgu 2 obejmującym zasięgiem powiaty: bydgoski ziemski, nakielski, sępoleński, świecki i tucholski.

¹⁹ Zestawienie zbiorczych wyników głosowania w wyborach samorządowych w dniu 27 października 2002 r. Załącznik PKW nr 1 – 4, PKW, Warszawa, 2002 i Zestawienie wyników głosowania w bezpośrednich wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast obejmujących I i II turę. Załącznik PKW nr 1- 2, PKW, Warszawa, 2002 oraz Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych z 2002 roku w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/gw1/04/index.html>.

Na drugim miejscu, pod tym względem znalazły się wybory do rad powiatów, gdyż uczyniło to 10,35% głosujących.

Najmniejsze ich ilości odnotowano w przypadku wyboru wójta, burmistrza i prezydenta miasta, w których oddało je 2,32% głosujących w I turze i zaledwie 1,02% w II turze.²⁰

Główna przyczyna tego zjawiska (obserwowanego w skali kraju) wynikała ze złożonych kart do głosowania w wyborach sejmików, rad powiatu i rad gmin. Wyborcy w dniu głosowania otrzymywali obszerne karty do głosowania, zawierające wiele list z dużą ilością kandydatów. Odnalezienie na tych listach potencjalnego kandydata, wymagało do nich skupienia uwagi i poświęcenia sporo czasu. W przypadku wyborów na wójtów, burmistrzów i prezydentów wybór był łatwiejszy, bo była to tylko jedna karta z niewielką liczbą kandydatów (ich liczba wahała się w przedziale od 3 – 5 kandydatów).

Absencja wyborcza w wyborach samorządowych 2002 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

Na wielkości absencji wyborczej odnotowywanej podczas wyborów mają wpływ, ci spośród uprawnionych, którzy w dniu głosowania na nie nie idą. Analizując wyniki z wyborów samorządowych 2002 roku w województwie kujawsko-pomorskim i dokonując porównania ze sobą dwóch zmiennych, które są podstawą jej obliczania, a mianowicie liczbę uprawnionych i liczbę wydanych kart do głosowania, można zauważyć, że osiągnęła ona wówczas wysokie wartości, które dodatkowo różnicował typ wybieranego organu. Jej średnia wielkość, biorąc pod uwagę wybory wszystkich organów jednostek samorządu terytorialnego wyniosła aż 59,89%.

Absencja wyborcza w wyborach prezydentów miast, burmistrzów i wójtów

W przypadku wyborów prezydentów miast, burmistrzów i wójtów absencja wyborcza na terenie województwa kujawsko-pomorskiego (ryc. 1 i ryc. 2), kształtowała się różnie w zależności od rodzaju tury głosowania. Zbliżona do średniej wojewódzkiej była

---

²⁰ Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku na prezydenta miasta, burmistrza i wójta w województwie kujawsko-pomorskim I tura, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/wojt/t1/gw1/w04/index.html>, Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku na prezydenta miasta, burmistrza i wójta w województwie kujawsko-pomorskim II tura, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/wojt/t2/gw1/w04/index.html>, Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do sejmiku województwa w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/sejmik/gw1/w04/index.html>, Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do rad powiatów w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/prada/gw1/w04/index.html> i Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do rad gmin w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/grad/gw1/w04/index.html>.

w I turze, w której wyniosła 59,83%, ale zdecydowanie większa była w II turze, w której wyniosła 66,97%.²¹

Największą absencję wyborczą odnotowano w I turze w Bydgoszczy – 71,77%, a w II turze w Inowrocławiu – 73,91%. Najmniejszą natomiast w I turze w Toruniu – 68,91%, zaś w II turze w Grudziądzu – 67,29%. Tymczasem niewiele różniły się jej wielkości we Włocławku, w którym w I turze wynosiła ona 69,07%, zaś w II turze 68,67%.²²

Ryc. 1. Frekwencja w I turze wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast w 2002 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: PKW²³

²¹ Strona internetowa PKW – wyniki wyborów na wójta burmistrza i prezydenta miasta w województwie kujawsko-pomorskim I tura, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/wojt/t1/gw1/w04/index.html> i Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych z 2002 roku na wójta burmistrza i prezydenta miasta w województwie kujawsko-pomorskim II tura, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/wojt/t2/gw1/w04/index.html>.

²² Tamże.

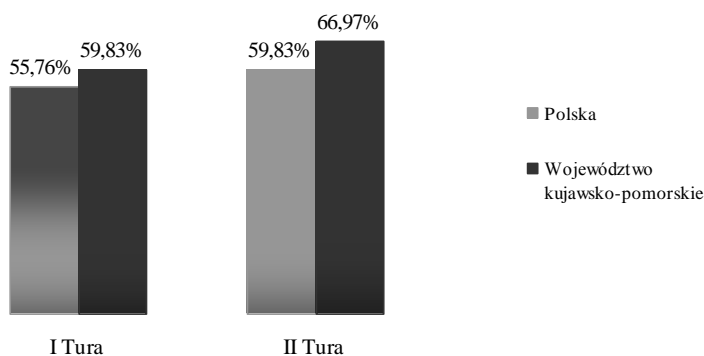
²³ Strona internetowa PKW – wyniki wyborów na wójta burmistrza i prezydenta miasta w województwie kujawsko-pomorskim I tura, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/wojt/t1/gw1/w04/index.html>.

Ryc. 2. Frekwencja w II turze wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast w 2002 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: PKW²⁴

Zestawienie tych wielkości z odnotowanymi dla całego kraju pokazuje (ryc. 3), że jej wyniki wojewódzkie były niewiele mniejsze od ogólnokrajowych. Powodowało to, że jej rezultat był powszechnie akceptowany i rozumiany.

Ryc. 3. Zestawienie absencji wyborczej w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast na terenie Polski i województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW²⁵

Inaczej sytuacja wyglądała, gdy jej wielkości uzyskane w województwie zestawiano z wynikami odnotowanymi w pozostałych województwach (tab. 3 i tab. 4). Zauważano wówczas, że absencja wyborcza w naszym województwie była jedną z najwyższych

²⁴ Strona internetowa PKW – wyniki wyborów na wójta burmistrza i prezydenta miasta w województwie kujawsko-pomorskim II tura, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/wojt/t2/gw1/w04/index.html>.

²⁵ Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych z 2002 roku w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/gw1/w04/index.html>.

w kraju. Jej wynik klasyfikował nas wśród 16 województw na 2 miejscu w przypadku I tury i 3 miejscu – w przypadku II tury.

Tab. 3. Województwa pod względem wielkości absencji wyborczej odnotowanej w II turze wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast w 2002 roku

Pozycja w lokacie	Nazwa województwa	Wielkość absencji wyborczej
1	śląskie	62,02%
2	kujawsko-pomorskie	59,83%
3	opolskie	59,39%
4	dolnośląskie	57,28%
5	łódzkie	57,24%
6	lubuskie	56,49%
7	zachodniopomorskie	56,38%
8	pomorskie	55,57%
9	warmińsko-mazurskie	54,16%
10	małopolskie	54,08%
11	wielkopolskie	54,07%
12	podlaskie	54,00%
13	mazowieckie	53,85%
14	lubelskie	51,20%
15	podkarpackie	50,14%
16	świętokrzyskie	49,57%
Ogółem	Polska	55,76%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW²⁶

Tab. 4. Województwa pod względem wielkości absencji wyborczej odnotowanej w II turze wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast w 2002 roku

Pozycja w lokacie	Nazwa województwa	Wielkość absencji wyborczej
1	śląskie	70,67%
2	łódzkie	67,16%
3	kujawsko-pomorskie	66,97%
4	małopolskie	65,66%
5	podlaskie	65,39%
6	opolskie	65,37%
7	dolnośląskie	65,28%
8	pomorskie	64,83%
9	wielkopolskie	64,29%

²⁶ Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych z 2002 roku w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/gw1/w04/index.html>.

10	mazowieckie	63,50%
11	warmińsko-mazurskie	63,40%
12	zachodniopomorskie	62,71%
13	lubelskie	61,88%
14	lubuskie	61,65%
15	świętokrzyskie	60,62%
16	podkarpackie	58,78%
Ogółem	Polska	59,83%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW²⁷

Absencja wyborcza w wyborach sejmiku województwa, rad powiatów i rad gmin

Absencja w wyborach organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego na terenie województwa kujawsko-pomorskiego nie była zbyt mała. Najmniejszą odnotowano w wyborach rad powiatów – 52,93%. Wpływ na to miały otrzymane jej wielkości w poszczególnych powiatach (ryc. 4), wśród których najmniej osób nie głosowało w powiecie golubsko-dobrzyńskim, zaś najwięcej w powiecie inowrocławskim.

Ryc. 4. Frekwencja w wyborach rad powiatów 2002 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

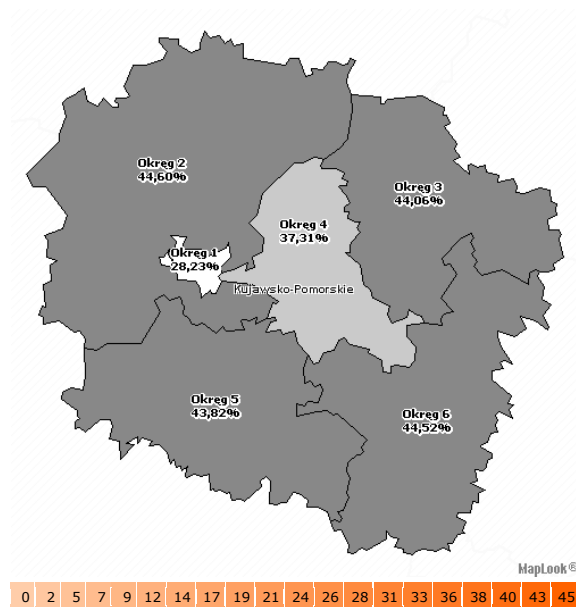
Źródło: PKW²⁸

²⁷ Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych z 2002 roku w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/gw1/w04/index.html>.

²⁸ Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do rad powiatów w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/prada/gw1/w04/index.html>.

W wyborach pozostałych dwóch organów (ryc. 5 i ryc. 6) jej wielkości nie wiele się od siebie różniły. Sejmiku województwa nie poszło wybierać 59,83% uprawnionych. W tym najmniej w okręgu 2 – 55,40%, następnie w okręgu 6 – 55,48%, okręgu 3 – 55,94%, okręgu 5 – 56,18%, okręgu 4 – 62,69%, a najwięcej w okręgu 1 – 71,77%.

Rady gmin natomiast nie wybierało 59,88% uprawnionych. Najmniej w gminie Bydgoszcz – 295108 osób, a najwięcej w gminie Nieszawa – 1664 osób.²⁹

Ryc. 5. Frekwencja w wyborach sejmiku województwa 2002 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: PKW³⁰

²⁹ Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do sejmiku województwa w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/sejmik/gw1/w04/index.html> i Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do rad gmin w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/grada/gw1/w04/index.html>.

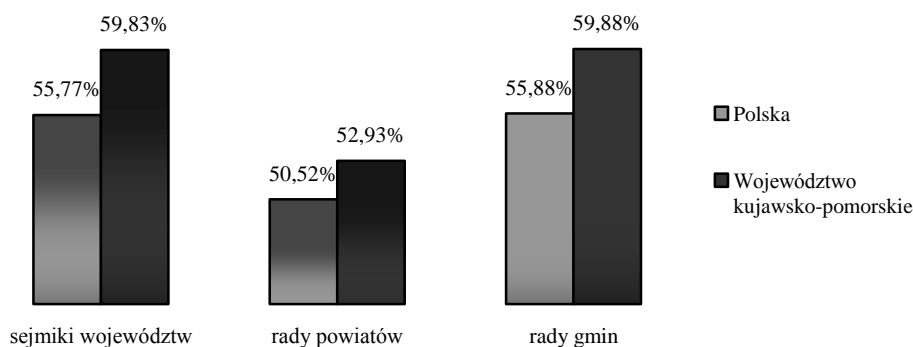
³⁰ Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do sejmiku województwa w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/sejmik/gw1/index.html>.

Ryc. 6. Frekwencja w wyborach rad gmin 2002 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: PKW³¹

Zestawienie wielkości absencji wyborczej z województwa kujawsko-pomorskiego z jej wielkościami odnotowanymi dla całego kraju pokazało (ryc. 7), że ich wielkości były do siebie zbliżone. Dawało to poczucie zgodności postaw wyborczych mieszkańców tego województwa z pozostałymi obywatelami Polski.

Ryc. 7. Zestawienie absencji wyborczej w wyborach sejmików województw, rad powiatów, rad gmin na terenie Polski i województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW³²

Inaczej wyglądała sytuacja, kiedy porównywano wielkości wojewódzkie absencji wyborczej z wynikami innych województw (tab. 5). Okazało się, że jej rezultat w tym

³¹ Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do rad gmin w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/grada/gw1/index.html>.

³² Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/gw1/w04/index.html>.

województwie był jedną z najniższych w kraju. Klasyfikował to województwo na 3 miejscu w przypadku wyboru rad powiatu i na 2 miejscu w przypadku rad gmin i sejmiku wojewódzkiego.

Tab. 5. Absencja wyborcza w wyborach sejmików województw, rad powiatów i rad gmin 2002 roku w poszczególnych województwach

Nazwa województwa	Wielkość absencji wyborczej w wyborach		
	sejmików województw	rad powiatów	rad gmin
dolnośląskie	57,29%	51,98%	57,28%
kujawsko-pomorskie	59,83%	52,93%	59,88%
lubelskie	51,19%	47,08%	51,30%
lubuskie	56,50%	47,08%	56,56%
łódzkie	58,25%	50,52%	58,39%
małopolskie	54,09%	49,93%	54,17%
mazowieckie	53,86%	49,10%	54,02%
opolskie	59,39%	58,72%	59,71%
podkarpackie	50,15%	48,65%	50,29%
podlaskie	54,01%	48,86%	54,55%
pomorskie	55,58%	50,31%	55,70%
śląskie	62,04%	53,03%	62,05%
świętokrzyskie	49,58%	46,45%	49,63%
warmińsko-mazurskie	54,22%	50,54%	54,24%
wielkopolskie	54,09%	50,35%	54,23%
zachodniopomorskie	56,40%	51,31%	56,39%
Polska	55,77%	50,52%	55,88%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW³³

Przyczyny wysokiej absencji wyborczej w wyborach samorządowych w 2002 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

Istotny wpływ na odnotowaną wielkość absencji wyborczej podczas wyborów samorządowych 2002 roku w województwie kujawsko-pomorskim, podobnie jak w całym kraju miało wiele różnorodnych czynników. Zaliczyć do nich możemy uwarunkowania instytucjonalne, społeczne, demograficzne, psychologiczne, jak również sytuacyjne, które determinowały ją w mniejszym lub większym stopniu.

³³ Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do sejmiku województwa w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/sejmik/gw1/index.html>, Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do rad powiatów w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/prada/gw1/index.html> i Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do rad gmin w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/grada/gw1/index.html>.

Jednym z tych determinantów było zainteresowanie wyborami. Pod jego względem sytuacja w naszym województwie była nie korzystna. Mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego, w stosunku do innych województw, byli najmniej zainteresowani zbliżającymi się wyborami. Dowiodło tego, badanie prowadzone na jego terenie od marca do sierpnia 2002 roku.³⁴

Drugim czynnikiem były zgłaszane deklaracje udziału w wyborach samorządowych. W województwie kujawsko-pomorskim pójść na wybory zamierzało 51% badanych, 26% zdecydowanie wskazywało na swoją absencję, a 24% osób nie wiedziało, czy weźmie udział w głosowaniu. Ten deklarowany udział, w stosunku do innych wskaźników odnotowanych w kraju, był jednym z najniższych. Uplasowała nasze województwo na 14 miejscu.³⁵

Porównując te dane z absencją wyborczą odnotowaną na terenie województwa kujawsko-pomorskiego podczas wyborów samorządowych zauważono, że deklaracje nie udziału były mniejsze z rzeczywistym nie udziałem w wyborach.

Trzecim niezwykle istotnym była ocena działalności władz samorządowych. Oceny te najczęściej dokonywane i rozpowszechniane były przez media, które publikując artykuły wskazywały na poziom realizacji wyborczych postulatów przez radnych upływającej kadencji. Kształtowali w ten to sposób opinię i późniejsze preferencje wyborcze mieszkańców, którzy kierowali się nimi podczas dokonywanego wyboru.³⁶

Poza tym oceny ich działalności dokonywali sami mieszkańcy, którzy zwracali uwagę na różne sfery życia społeczno-gospodarczego. Zauważano w nich dobre i złe działania. Do tych pierwszych zaliczyli: poprawę wyglądu miejscowości, lepsze utrzymanie porządku - głównie czystości ulic i miejsc publicznych oraz wywozu śmieci, remont budynków użyteczności publicznej, zaopatrzenie w wodę, odprowadzania ścieków i budowy kanalizacji, poprawę środowiska naturalnego, a także usprawnienie komunikacji, oświaty i szkolnictwa, polepszenie sytuacji mieszkaniowej, pracy urzędów administracji publicznej. Źle natomiast oceniano: sytuację w sferze gospodarczej, służbach publicznych tj. opiece społecznej, ochronie zdrowia, klimat dla inwestorów tworzących nowe miejsca pracy, gospodarowanie gruntami przez władze samorządowe, bezpieczeństwo obywateli,

---

³⁴ A. Cybulska, *Po wyborach samorządowych*, CBOS, Warszawa, 2002, BS/217/2002, s. 2.

³⁵ K. Pankowski, *Przed wyborami samorządowymi - popularność partii politycznych w poszczególnych województwach*, CBOS, Warszawa, 2002, BS/148/2002, s. 2-4.

³⁶ K. Pankowski, *Moja miejscowość – oceny zainteresowania wyborami samorządowymi*, CBOS, Warszawa, 2002, BS/36/2002, s. 13-14 i *Ciekawa kadencja*, „Gazeta Pomorska” z dnia 10 października 2002 r., s. 4-8.

stan dróg oraz korupcję i interesowność radnych, którym zarzucano, że dbają wyłącznie o własne interesy zapominając o swoich wyborcach.³⁷

Poglądy te różnicowało miejsce zamieszkania. Mieszkańcy dużych miast wygłaszali opinie w większości pozytywne, natomiast odmienne poglądy mieli mieszkańcy miejscowości małych i wsi. Wynikało to z faktu, że w małych miejscowościach bardziej dostrzega się efekty pracy samorządowców.

Zauważalny także wpływ miało miejsce zamieszkania uprawnionych do głosowania. Na wybory nie poszło więcej osób mieszkających na wsi i w małych miastach, aniżeli w dużych miastach regionu kujawsko-pomorskiego. Ta prawidłowość była porównywalna z wielkościami odnotowanymi w całym kraju.

Ponadto wielkość absencji wyborczej kształtowały również cechy społeczne, ekonomiczne i polityczne wyborców. Najwięcej w tych wyborach nie poszło zagłosować kobiet niż mężczyzn. Głównie z niższym wykształceniem i o złej sytuacji materialnej.

Biorąc pod uwagę poglądy polityczne, okazało się, że do urn nie poszło wówczas więcej osób o poglądach prawicowych aniżeli lewicowych. Uczyniły to w największym stopniu z chęci poparcia określonych osób kandydujących w ich okręgu wyborczym (65%), obywatelskiego obowiązku (48%) oraz w celu wyrażenia głosowania negatywnego, które uniemożliwiłoby dojście do władzy nieodpowiednim osobom (27%). Sporą grupę stanowiły również osoby, które dokonały tego ze względów stricte politycznych – czyli wsparcia kandydatów popieranej przez siebie partii (17%), utrudnienia zwycięstwa

---

³⁷ A. Cybulska, O wyborach samorządowych ponad miesiąc przed głosowaniem, CBOS, Warszawa, 2002, BS/166/2002; A. Cybulska, Polacy o głosowaniu w wyborach samorządowych, CBOS, Warszawa, 2002, BS/117/2002; A. Cybulska, Poparcie dla ugrupowań i koalicji wyborczych startujących w wyborach do sejmików wojewódzkich, CBOS, Warszawa, 2002, BS/156/2002; A. Cybulska, Po wyborach samorządowych, CBOS, Warszawa, 2002, BS/217/2002; A. Cybulska, Wybory samorządowe – zainteresowanie i preferencje partyjne, CBOS, Warszawa, 2002, BS/128/2002; A. Cybulska, K. Pankowski, Co się zmieniło w mojej miejscowości? Efekty pracy ustępujących władz samorządowych, CBOS, Warszawa, 2002, BS/195/2002; A. Cybulska, K. Pankowski, O wyborach samorządowych w ostatnich dniach kampanii wyborczej, CBOS, Warszawa, 2002, BS/179/2002; A. Cybulska, K. Pankowski, Preferencje w wyborach parlamentarnych i samorządowych (do sejmików wojewódzkich), CBOS, Warszawa, 2002, BS/174/2002; K. Pankowski, Moja miejscowość – oceny przed wyborami samorządowymi, CBOS, Warszawa, 2002, BS/36/2002; K. Pankowski, O wyborach samorządowych, CBOS, Warszawa, 2002, BS/71/2002; K. Pankowski, Przed wyborami samorządowymi – popularność partii politycznych w poszczególnych województwach, CBOS, Warszawa, 2002, BS/148/2002; M. Falkowska, Oceny działalności sejmu, senatu, prezydenta i władz lokalnych, CBOS, Warszawa, 2002, BS/55/2002; M. Falkowska, Nastroje społeczne po wyborach samorządowych, CBOS, Warszawa, 2002, BS/199/2002; M. Staszewski, Przed wyborami samorządowymi, CBOS, Warszawa, 2002, BS/144/2002; M. Wenzel, Oceny działalności parlamentu, prezydenta i ustępujących władz lokalnych, CBOS, Warszawa, 2002, BS/185/2002; W. Derczyński, Oceny działalności parlamentu, prezydenta i władz lokalnych, CBOS, Warszawa, 2002, BS/34/2002; W. Derczyński, Oceny działalności parlamentu, prezydenta i władz lokalnych, CBOS, Warszawa, 2002, BS/132/2002; W. Derczyński, Oceny działalności parlamentu, prezydenta i władz lokalnych, CBOS, Warszawa, 2002, BS/143/2002; W. Derczyński, Oceny działalności parlamentu, prezydenta i władz lokalnych, CBOS, Warszawa, 2002, BS/165/2002 oraz Ciekawa kadencja, „Gazeta Pomorska” z dnia 10 października 2002 r., s. 4-8.

nieakceptowanej przez siebie, czy konkurencyjnej partii (6%), natury osobistej (6%) oraz chęci udzielenia poparcia komuś z rodziny lub znajomych (6%). Najmniejszą zaś ci, którzy zagłosowali za namową rodziny lub przyjaciół (3%).³⁸

Wyniki potwierdziły po raz kolejny, że absencja wyborcza w Polsce dotyczyła osób bezrobotnych (60%), o niskim poziomie wykształcenia (zasadnicze zawodowe 51%) i trudnej sytuacji materialnej (51%). Podobnie jak zawsze w ubiegłym roku spowodowana była brakiem zainteresowania polityką (29%), zniechęceniem do polityki i wyborów – wynikającego z rozczarowania nieskutecznością wyborczej weryfikacji rządzących i brakiem pozytywnej zmiany w sytuacji ich samych i kraju (26%), brakiem poczucia podmiotowości politycznej i przeświadczeniem, że jednostkowy głos i tak nie będzie miał znaczenia dla wyników wyborów (20%), nieznaną kandydatów (18%), niemożnością podjęcia decyzji, na kogo oddać swój głos (17%), a także przekonaniem, że w ogóle nie ma odpowiednich kandydatów, na których warto byłoby głosować (16%), niską oceną rangi wyborów samorządowych (16%), brakiem czasu i pobytem poza miejscem zamieszkania (16%), chorobą lub niepełnosprawnością (15%), nadmiernym upartyjnieniem tych wyborów (11%) oraz innymi powodami (8%).³⁹

Podsumowanie

Na przykładzie wyborów samorządowych 2002 roku w województwie kujawsko-pomorskim, zauważono, że samorząd terytorialny jest istotnym elementem funkcjonującego w państwie systemu politycznego oraz społeczeństwa obywatelskiego. Jego powoływanie i funkcjonowanie obwarowane jest szeregiem przepisów prawnych o charakterze wewnętrznym danego państwa oraz międzynarodowym. Ich wdrażanie oraz uchwalanie, co miało swój początek już w 1990 roku sprawiło, że został on przywrócony do życia w Polsce po ponad 40 latach nieobecności. Całkowitej jego przebudowy dokonano w 1998 roku, kiedy uchwalono ustawy zmieniające podział administracyjny kraju oraz normujące poszczególne stopnie podziału terytorialnego. Pozytywnym tego skutkiem było utworzenie województwa kujawsko-pomorskiego, które objęło prawie cały obszar trzech poprzednio istniejących województw, czyli: bydgoskiego, toruńskiego i włocławskiego.

---

³⁸ A. Cybulska, Wybory samorządowe – zainteresowanie i preferencje partyjne, CBOS, Warszawa, 2002, BS/128/2002 i A. Cybulska, Po wyborach samorządowych, CBOS, Warszawa, 2002, BS/217/2002, s. 5.

³⁹ A. Cybulska, Po wyborach samorządowych, CBOS, Warszawa, 2002, BS/217/2002, s. 6.

Analiza wyborów samorządowych 2002 roku w województwie kujawsko-pomorskim pozwoliła zauważyć, że choć mają one w Polsce, i tym samym na terenie województwa kujawsko-pomorskiego swoją tradycję, to niestety odznaczają się małym zainteresowaniem i udziałem w nich głosujących. Można przypuszczać, że wpływ na to ma brak wiedzy na temat zadań realizowanych przez wybierane w nich organy jednostek samorządu terytorialnego, które to w największym stopniu zaspokajają potrzeby ich mieszkańców.

Dostrzeżono, że absencja wyborcza w 2002 roku była wyższa od odnotowanej w poprzednich wyborach. Wpływ na jej wielkość i ostateczne wyniki, co udowodniła analiza, miało wiele czynników m.in. instytucjonalne, społeczne, demograficzne, psychologiczne, sytuacyjne. Wśród nich jednym był poziom zainteresowania wyborami samorządowymi. Dowiedziono, że na terenie województwa kujawsko-pomorskiego było ono wówczas małe. Uległo ono zwiększeniu dopiero po wyborach, kiedy starano się poznać ich rezultaty; największym zainteresowaniem cieszyły się wyniki dotyczące rad gmin. Większość z nich oceniano pozytywnie, co wpłynęło na powszechne zadowolenie mieszkańców województwa.

Następnie determinował ją deklarowany w nich udział. Udowodniono, że odnotowany poziom absencji wyborczej, nieznacznie był wyższy od deklarowanego nie udziału w wyborach poszczególnych organów jednostek samorządu terytorialnego. Przypuszczać można, że na wybory nie poszły osoby, które wyraźnie mówiły o swojej absencji, jak i ci, którzy nie byli zdecydowani, co do swojego udziału oraz odsetek tych, którzy deklarowali udział.

Istotny wpływ miała również sytuacja polityczna, społeczna i gospodarcza istniejąca w państwie przed wyborami. Przed tymi wyborami atmosfera była wyjątkowa. Prawie wszystkie miesiące poprzedzające ich przeprowadzenie bogate były w liczne wydarzenia, głównie polityczne. Niewątpliwie jednym z nich była podjęta przez Sejm próba zreformowania ustroju samorządowego oraz znowelizowania ordynacji wyborczej, której od samego początku towarzyszyły spore emocje. W zaskakująco krótkim czasie przerodziły się one w burzliwą i długotrwałą walkę polityczną, toczącą się między ugrupowaniami. Jej charakter oraz czas trwania kształtowała chęć zrealizowania przedwyborczych postulatów, które pozwoliłyby zdobyć zaufanie wyborców oraz osiągnąć wygraną w zbliżających się wyborach samorządowych.

Absencja wyborcza zależała także od opinii na temat działalności władz samorządowych. Działalność ustępujących władz oceniana była w większości pozytywnie, co potwierdziły

wyniki. Tam, gdzie odnotowano oceny pozytywne, na urząd wybrano te same osoby lub nowe, ale pochodzące z rządzącego wcześniej ugrupowania. Inaczej sytuacja wyglądała tam, gdzie przeważały opinie negatywne. Wybierano wówczas kandydatów z przeciwnej opcji politycznej, lub osoby nowe w polityce.

Ponadto wpłynęła na nią ilość kandydatów i komitetów wyborczych oraz przynależność polityczna kandydata. Podczas tych wyborów zarejestrowano bardzo dużo komitetów wyborczych, które nie oszczędzały na ilości zgłaszanych kandydatów. Spowodowało to, że dokonanie aktu głosowania nie było łatwe. Uprawnieni otrzymywali, bowiem obszerne karty do głosowania, które zmuszały do skupienia uwagi i poświęcenia dużo czasu. Trudności te wpłynęły na ilość oddanych nieważnych głosów, których było najwięcej w przypadku wyboru rad powiatów, gdzie list i kandydatów było najwięcej. Inaczej wyglądało to w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, w których odnotowano najmniejszy procent nieważnie oddanych głosów, a to głównie, dlatego że było mało kandydatów. Ponadto wyborcy w swoim głosowaniu, głównie przy wyborze organów wyższego szczebla, kierowali się sympatią partyjną, wynikającą z małej znajomości kandydatów ubiegających się o ten urząd. Mogliśmy to obserwować w przypadku wybierania sejmików województw, w których wygrały właśnie ugrupowania stricte polityczne.

Poza tym determinowała ją sylwetka społeczna, ekonomiczna i polityczna wyborcy. W tych wyborach najwięcej głosowało mężczyzn niż kobiet. Były to głównie osoby z wyższym wykształceniem i o dobrej sytuacji materialnej oraz poglądach w większości lewicowych, aniżeli prawicowych. Wyboru kandydata dokonywali kierując się chęcią poparcia określonych osób kandydujących w ich okręgu wyborczym, obywatelskiego obowiązku albo w celu wyrażenia głosowania negatywnego, które uniemożliwiłoby dojście do władzy nieodpowiednim osobom.

Literatura

Ciekawa kadencja, „Gazeta Pomorska” z dnia 10 października 2002 r.

Cybulska A., 2002. *O wyborach samorządowych ponad miesiąc przed głosowaniem*, CBOS, Warszawa, BS/166/2002.

Cybulska A., 2002. *Polacy o głosowaniu w wyborach samorządowych*, CBOS, Warszawa, BS/117/2002.

Cybulska A., 2002. *Poparcie dla ugrupowań i koalicji wyborczych startujących w wyborach do sejmików wojewódzkich*, CBOS, Warszawa, BS/156/2002.

- Cybulska A., 2002. *Po wyborach samorządowych*, CBOS, Warszawa, BS/217/2002.
- Cybulska A., 2002. *Wybory samorządowe – zainteresowanie i preferencje partyjne*, CBOS, Warszawa, BS/128/2002.
- Cybulska A., Pankowski K., 2002. *Co się zmieniło w mojej miejscowości? Efekty pracy ustępujących władz samorządowych*, CBOS, Warszawa, BS/195/2002.
- Cybulska A., Pankowski K., 2002. *O wyborach samorządowych w ostatnich dniach kampanii wyborczej*, CBOS, Warszawa, BS/179/2002.
- Cybulska A., Pankowski K., 2002. *Preferencje w wyborach parlamentarnych i samorządowych (do sejmików wojewódzkich)*, CBOS, Warszawa, BS/174/2002.
- Derczyński W., 2002. *Oceny działalności parlamentu, prezydenta i władz lokalnych*, CBOS, Warszawa, BS/34/2002.
- Derczyński W., 2002. *Oceny działalności parlamentu, prezydenta i władz lokalnych i RPP*, CBOS, Warszawa, BS/132/2002.
- Derczyński W., 2002. *Oceny działalności parlamentu, prezydenta i władz lokalnych*, CBOS, Warszawa, BS/143/2002.
- Derczyński W., 2002. *Oceny działalności parlamentu, prezydenta i władz lokalnych*, CBOS, Warszawa, BS/165/2002.
- Falkowska M., 2002. *Oceny działalności sejmu, senatu, prezydenta i władz lokalnych*, CBOS, Warszawa, BS/55/2002.
- Falkowska M., 2002. *Nastroje społeczne po wyborach samorządowych*, CBOS, Warszawa, BS/199/2002.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Dz. U. z 1997 r., nr 78, poz. 483.
- Pankowski K., 2002. *Moja miejscowość – oceny przed wyborami samorządowymi*, CBOS, Warszawa, BS/36/2002.
- Pankowski K., 2002. *O wyborach samorządowych*, CBOS, Warszawa, BS/71/2002.
- Pankowski K., 2002. *Przed wyborami samorządowymi – popularność partii politycznych w poszczególnych województwach*, CBOS, Warszawa, BS/148/2002.
- Paradowska J., Janicki M., Urbanek M., *Mała nomenklatura*, „Polityka”, nr 43/2002.
- Paradowska J., *Litości dla wyborcy*, „Gazeta Pomorska” z dnia 11 października 2002 r.
- Paradowska J., *Wiosna tak, ale nie ta*, „Polityka”, nr 07/2002.
- Rocznik statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego 2002 roku*, pod red. M. Czubkowskiej-Górnej, 2002. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Bydgoszcz.
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 sierpnia 2002 r. w sprawie zarządzenia wyborów do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, Rady m.st. Warszawy i rad dzielnic w m.st. Warszawie oraz wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast*, Dz. U. 2002 r. Nr 134, poz. 1125.
- Staszewski M., 2002. *Przed wyborami samorządowymi*, CBOS, Warszawa, BS/144/2002.

Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych z 2002 roku w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/gw1/w04/index.html>.

Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku na prezydenta miasta, burmistrza i wójta w województwie kujawsko-pomorskim I tura, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/wojt/t1/gw1/w04/index.html>.

Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku na prezydenta miasta, burmistrza i wójta w województwie kujawsko-pomorskim II tura, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/wojt/t2/gw1/w04/index.html>.

Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do sejmiku województwa w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/sejmik/gw1/index.html>.

Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do rad powiatów w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/prada/gw1/index.html>.

Strona internetowa PKW – wyniki wyborów samorządowych 2002 roku do rad gmin w województwie kujawsko-pomorskim, <http://wybory2002.pkw.gov.pl/grada/gw1/index.html>.

Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 17 czerwca 2002 r. w sprawie wytycznych i wyjaśnień dotyczących podziału gmin, powiatów i województw na okręgi wyborcze, <http://www.pkw.gov.pl/katalog/artukul/17936.html>.

Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 2 września 2002 r. w sprawie określenia warunków i sposobu wykorzystania techniki elektronicznej w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw, rad m. st. Warszawy i rad dzielnic m. st. Warszawy oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, zarządzonych na dzień 27 października 2002 r., <http://www.pkw.gov.pl/katalog/artukul/18005.html>.

Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 sierpnia 2002 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia właściwości terytorialnej komisarzy wyborczych, właściwości rzeczowej w zakresie wykonywania czynności o charakterze ogólnowojevodzkim oraz trybu pracy komisarzy wyborczych, www.pkw.gov.pl/organy/wyborcze/komisarze/wyborczy/.

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592.

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591.

Ustawa z dnia 16 lipca 1998 r. ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, Dz. U. z 1998 r. Nr 95, poz. 602 oraz Dz. U. z 2002 r. Nr 127, poz. 1089.

Ustawa z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta, Dz. U. z 2002 Nr 113, poz. 984.

Wendt J., 2001. *Geografia władzy w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.

Wenzel M., 2002. *Oceny działalności parlamentu, prezydenta i ustępujących władz lokalnych*, CBOS, Warszawa, BS/185/2002.

Wykaz jednostek podziału terytorialnego w 2001 r., [w:] Rocznik statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego 2002 r., pod red. M. Czubkowskiej-Górnej, 2002. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Bydgoszcz, str. 57-59.

Wykaz komisarzy wyborczych, [w:] Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 sierpnia 2002 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia właściwości terytorialnej komisarzy wyborczych, właściwości rzeczowej w zakresie wykonywania czynności o charakterze ogólnowojejewódzkim oraz trybu pracy komisarzy wyborczych, www.pkw.gov.pl/organy_wyborcze/komisarze_wyborczy/.

Zestawienie zbiorczych wyników głosowania w wyborach samorządowych w dniu 27 października 2002 r. Załącznik PKW nr 1 – 4, 2002. PKW, Warszawa.

Zestawienie wyników głosowania w bezpośrednich wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast obejmujących I i II turę. Załącznik PKW nr 1- 2, 2002. PKW, Warszawa.